

CURAÇAO, 1795

Zo vrij als de warawara

Milouska Meulens

ZONDAG

71

Nog een week tot De Grote Dag. Moeder vindt het maar niks dat ik ervan weet.

‘Chico, houd je erbuiten hoor je?’ Ze zegt het elke dag een paar keer. Ik knik dan en sla mijn ogen neer, zodat ze mijn ware gedachten niet kan lezen.

‘Si mama,’ zeg ik ook nu weer braaf. Maar ik houd me er zeer zeker niet buiten. Schuilen als een muis? Dat nooit. Ik snap het wel. Ze is bang voor *shon* Casper, de baas van Landhuis Kenepa. Hij heeft mijn broer verkocht aan een andere plantage. Sindsdien gehoorzaamt mama de shon en is ze streng voor mij.

Ik wacht tot ze voor water naar de put moet. Die is ver weg in de wilde *mondi*, een uur lopen heen en een uur terug. Ze zal wel moeten nu de regenton naast onze hut kurkdroog is. Het heeft al weken niet geregend. In de deuropening draait mama zich om, zoals ik verwacht. ‘Gedraag je Chico. Zorg ervoor dat je werk af is voordat de kerk uit is, goed?’ Haar vragen zijn eigenlijk opdrachten, want er is maar één antwoord mogelijk: ja, zeker mama.

‘*Sigur ku si, mama.*’

Het is oneerlijk. We zijn gevangenen en moeten zwoegen zonder er ook maar een cent voor betaald te krijgen, óók op zondag. Tula zegt dat zondagen ook voor ons rustdagen zouden moeten zijn. Hij is zo slim en komt voor ons op. Niet voor niets noemen we hem Rigaud, naar de grote strijder van Saint-Domingue. Die zei ook al: we hebben recht op vrijheid. Maar de shon denkt er anders over. Volgens hem zijn wij geen mensen, maar slaven. Zijn slaven. ‘Wij zijn voor hem als kippen,’ zei Tula. ‘Of minder zelfs. Als een dier ziek is, wordt het tenminste verzorgd.’ Dieren hoeven niet alle dagen van de week te zwoegen in de hitte. Wij wel. Waarom? Omdat de shon zegt dat de wet zegt dat het in de Bijbel staat. Het maakt me boos. Maar ik houd me rustig, zoals Tula me heeft geleerd.

72

‘Awèl bon,’ zegt mama nu en strijkt een hand over haar bolle buik. Ze bekijkt me van top tot teen. Dit keer kijk ik haar aan, want ik lieg niet. Ik zal het werk echt snel-snel afmaken. Dat is de hele waarheid. Wat ik daarna ga doen, is heel geheim. Het geheim verstopt zich achter de waarheid. Onvindbaar voor moeders blik, want ze heeft er niet naar gevraagd. Tevreden met mijn antwoord op de vraag die ze wél stelde, loopt ze met vlugge passen onze hut uit.

Ik kijk haar na tot ik alleen haar witte jurk nog zie, als een bolletje katoen dansend in de wind. Wanneer ze uit het zicht verdwijnt, zet ik een hand boven mijn wenkbrauwen en tuur naar het grote huis op de heuvel. Het is geel en leeg. De zoon van de shon, zijn vrouw en zijn dochter zijn allemaal mee naar de kerk. Hun werkers zijn naar de stallen, op het land, in het melkhuis of bij de graanopslag. *Nú*, denk ik, en zet het op een lopen. Ik negeer de stekelstruiken en ren aan één stuk door naar de schapenkraal.

De zon staat op haar hoogste punt en stuurt bloedhete pijlen omlaag. Ik kijk nog eens over mijn linkerschouder, dan rechts. In de wijde omgeving is niemand te bekennen. Boven mij vliegen wel gierige warawara rondjes in de lucht, hun grote snavel en scherpe klauwen in de aanslag. Die moet ik in de gaten houden. Op Plantage Koraal Specht kreeg een jongen veertien zweepslagen toen twee lammetjes uit zijn kudde waren opgegeten door de roofvogels. Een klap voor elk jaar van zijn leeftijd. De jongen was een goede schapenwachter, maar die ene keer had hij niet goed opgelet. Niet goed genoeg in ieder geval. De warawara hadden wel goed op hém gelet.

‘Mijn schapen krijgen jullie niet,’ roep ik naar de jagende warawara. Ze eten het liefst dode dieren, maar jonkies en ouwetjes pakken ze gewoon levend. Als er iets met mijn schapen gebeurt, krijg ik de schuld. Twaalf klappen van de zweep? *Nò, danki*. Gelukkig heb ik ze tot nu toe veilig kunnen houden.

Na een laatste blik achter me en nog eentje op de kudde voor me, waag ik het erop. Voorzichtig en toch vlug klim ik in de *kenepa*. Staand op de onderste takken van de boom kom ik gemakkelijk bij het geheim waar ik elke dag stiekem aan werk. Voor Tula. Hij kan alle hulp gebruiken die hij maar kan krijgen. Ik heb zelf bedacht hoe ik hem kan helpen. Ze noemen me niet voor niets Chico *Kuchú Chikí*: ik ben handig met zakmessen. Dat komt nu goed van pas. Tula kan wel zeggen dat hij een opstand wil zonder bloedvergieten, maar hij zal wapens nodig hebben. De Hollanders hebben geweren, onze mannen moeten zich kunnen verdedigen.

Ik maak het touw los van de middelste tak, stop het pakje in mijn broek en klim weer naar beneden. In de schaduw van de *kenepa* knoop ik de doek open, haal het zakmes eruit. Dan ga ik met mijn rug tegen de boomstam staan en zet een paar grote stappen richting de struiken. Met mijn handen tast ik in het

hoge, droge gras tot ik de takken voel die ik daar bewaar. Sommige hebben al een scherpe punt. Ik pak een dikke tak uit de stapel en begin te slijpen.

DINSDAG

Het schaap met een stuk uit haar oor, de jonge ram, het blinde lam: een voor een sjokken ze de koraal in. Ik controleer of de kudde compleet is. Die ram met een vlek tussen de ogen, het kreupele schaap, dat zwarte kleintje... Ik herken ze stuk voor stuk. Ze zijn er allemaal. Tevreden en ook een beetje opgelucht doe ik het hek dicht. De zon gaat zo onder. Vandaag zal ik niets meer kunnen voorbereiden. Maar gisteren was een goede dag. Alle takken hebben een scherpe punt en liggen veilig weggeborgen in het hoge gras. Zondagochtend vroeg haal ik de wapens op. Wat zal Tula verrast zijn.

74

Tak, tak, tak, tok, tok, hoor ik op weg naar de hut. Het geluid van stokken die tegen elkaar slaan komt van de open plek, achter het struikgewas en de cactussen. Dat kan maar één ding betekenen: *wega di palu*. Stiekem natuurlijk, de shon heeft stokvechten verboden. Nieuwsgierig verlaat ik het pad.

‘Au!’ schreeuw ik. Meteen houdt het getaktaktok op. Ik til m’n pijnlijke been op. Uit de kras op mijn scheen komt een beetje bloed. Hoe kon ik die aloë gemist hebben?

‘*Ta ken?*’ roept een stem. Wie is daar?

‘Chico,’ antwoord ik. ‘Chico Kuchú Chikí,’ voeg ik eraan toe, alsof er meer Chico’s zijn. Vanachter de bosjes verschijnen twee mannen. Ze hebben alleen hun katoenen werkbrok aan. Hun hemd houden ze in hun handen. Ze vegen er zweet mee van hun glanzende, gespierde borstkas. In hun zwarte ogen brandt een vuur.

‘*Kiko bo ta hasi*, wat ben je aan het doen Kuchú Chikí? Je ver-raadt ons nog!’ Mijn hart bonkt als een *tambú* tegen mijn rib-

ben, mijn tong ligt verlamd in mijn mond. Hij is het.

‘Ja Tula, het spijt me Tula,’ fluister ik.

‘*Ta bon Chico*. Ga nu, *bai*, voordat je moeder jou hier bij ons aantreft.’

‘Ik wil meehelpen op De Grote Dag.’ Het is eruit voor ik het weet. ‘Wat kan ik doen?’

Tula fronst kort, glimlacht daarna.

‘Niks. Je moet niks doen. Daar gaat de opstand over. Zondag leggen we het werk neer en eisen vrijheid. We hebben er recht op vrij te zijn. Dus als je iets wil doen, doe dan niks. In naam van de vrijheid.’

WOENSDAG

75

Midden in de nacht schrik ik wakker. Naast me woelt moeder op haar mat. Zou ze dromen over de baby in haar buik? Of over Tico? Misschien over mij. Nog drie dagen tot De Grote Dag. Ik weet dat mama er niets mee te maken wil hebben, maar ze zal zien dat alles vanaf zondag beter zal gaan. Tula zal ons vrij krijgen. Wij zijn ook kinderen van Adam en Eva, zegt hij. Ik begrijp niet hoe dat kan. Adam en Eva zijn zo wit als de shon, de pater en de koning van de *Hulandes*. Maar als Tula het zegt, is het waar. Hij is slim, hij kan lezen.

Ik draai me op mijn rug en staar in het donker. Gedachten waar ik overdag geen tijd voor heb, stromen door mijn hoofd. *Gelukkig ben ik geen hoeder van kabritu*, denk ik. Geiten zijn eigenwijs en ongehoorzaam. Let je heel even niet op, zijn ze al weggelopen. En ze kunnen eten! Alles wat los en vast zit, als je niet oppast.

Schapen doen tenminste zonder bokken gewoon wat je zegt. 's Ochtends lopen ze rustig voor me uit naar de mondi. Daar grazen ze hun buik vol met *yerba*, gras, struiken; waar ze maar bij kunnen. *Atardi*, als de zon al begint te zakken, lopen ze zonder mekkeren weer terug. Ik heb een stok, maar hoeft ze nooit

te slaan. Geiten wel, die krijg je anders echt niet mee terug de koraal in, met zweepslagen als gevolg. Of erger.

Hoe lang tot de zon opkomt? vraag ik me af. Stilletjes sta ik op en sluip de hut uit. Fluitkikkers doen *fwiew fwiew*, krekels *krikrikri*. Verder hoor ik alleen het gesnurk van de *bomba*, onze opzichter. Ik bedenk dat sommige mensen zich gedragen als dieren. Shon Casper gromt zo gemeen als zijn bulldog en *señora* Elisabeth doet dom, net als ezels. Moeder is zo mak als een lammetje. En Tula? Die is zo sterk als een stier en kan vechten als een paard. Wat zei hij laatst nou? Een versje...

Katibu ta galiña mama, katibu ta galiña.

Shon ta bende nos mama.

76

Katibu ta galiña.

Slaven zijn als kippen mama, slaven zijn als kippen.

De baas verkoopt ons, mama.

Slaven zijn net kippen.

Slaven zijn kippen? Dat is raar. Meester Casper verkoopt ons, dat klopt wél. Soms zelfs als we niks gedaan hebben. Moet een van ons mee in de wagen, zien we die nooit meer terug. Maar dan nog: ik ben geen kip, wat Tula ook zegt. Als ik eerlijk ben, lijkt ik het meest op een ongehoorzame geit. Beter een *kabritu* dan een *galiña*, zo denk ik erover.

DONDERDAG

Het is een broeierige ochtend. Wolken als gigantische katoenbollen bedekken de zon. De lucht voelt zwaar en ruikt naar ijzer en schapenvet.

‘Er komt regen,’ zegt moeder. ‘*Atardi*, of in de avond. Voordat je de schapen gaat verzorgen, moet je me helpen.’

‘Ja mama,’ zeg ik.

Ze noemt op wat ik allemaal moet doen. ‘Maak onze regenton schoon, dan hebben we morgen fris water. Zet ook de kalebassen buiten. Hoe meer we opvangen, hoe beter. En loop even langs de *bomba*. Hij heeft ons gisteren te weinig maismeel gegeven.’

Mijn schouders verstrakken. Alle klusjes in de wereld wil ik doen, behalve naar de gemene bomba gaan. Hij doet alsof hij bij de Nederlanders hoort, alleen omdat ze hem opzichter maakten. Zelf heb ik niet veel met hem te maken, maar oudere jongens en mannen hebben minder geluk. Als shon Casper een valse hond is, dan is de bomba een vieze rat. Of erger, een giftige slang. Ik snap er niks van. Zijn huid is net zo zwart als die van ons allemaal. Waarom beult hij ons dan zo af? Alleen omdat de shon het zegt? Ik geloof er niets van. Volgens mij wil de bomba gewoon de baas spelen. Alsof hij beter is dan wij. Werd hij maar verkocht...

‘Goed mama,’ zeg ik en ik ga aan de slag. Als ik opschiet, heb ik tijd over en kan ik mijn speren nóg gladder schuren. En als het echt gaat regenen, moet ik mijn zakmes ophalen. Dat mag niet roesten.

VRIJDAG

‘Wat is er, kind?’

‘*Nada* mama.’

‘Niks?’

‘Er is niks.’

‘*Si*, er is iets Chico. Ik zie het in je ogen. Wat is er gebeurd?’

‘Er is niets gebeurd.’

‘Was het de *shon*? De *bomba*? Wie?’

‘Niemand. Echt niemand.’

‘Begin te praten.’

‘Maar...’

‘*Nada* maar! *Papia*!’

‘Awèl... *Mi palunan...*’

‘Je stokken? Wat voor stokken?’

‘Ik had ze zelf geslepen en geschuurd tot ze glad-glad en puntig waren.’

‘En?’

‘Ze waren recht en hard, door de regen zijn ze nu zacht en verbogen.’

‘Chico, je bent bijna een man. Mannen huilen niet om een paar stokken.’

‘*Pero...*’

‘Maar niks. Dit is je les. Ga nu slapen.’

‘Ja mama.’

‘Waar had je trouwens puntige stokken voor nodig?’

‘Nergens voor.’

‘Als ik erachter kom dat Tula... Hou je erbuiten heb ik toch gezegd?’

78

ZATERDAG

In mijn hoofd dansen gedachten hun wilde dans op de maat van het stokkengevecht. *Tak, tak, tak, tok, tok. Mama begrijpt er niets van*, denk ik. Natuurlijk kon ik niet zo gauw nieuwe speren maken. Natuurlijk kon ik haar niet vertellen dat het speren waren, die de regen had verpest. Of dat ik ze voor Tula had gemaakt. Natuurlijk niet.

Ik zucht. Morgen is De Grote Dag en alles is verpest. Ik heb alleen mijn kleine zakmes nog. De opstand gaat wel door gelukkig. Volgens Tula hebben we geen wapens nodig.

‘We weigeren te werken, dat is alles,’ zei hij vandaag. ‘Geen koe wordt gemolken, geen schaap wordt gehoed. Niemand tilt, sjouwt, kookt, wast, kapt of zorgt. We zijn mensen, geen slaven. Zeg het voort. Laat alleen de bomba het niet horen.’ Sommigen hadden zenuwachtig gegrinnikt. Ik niet. De enige met wie ik dit geheim zou willen delen, wil er niets mee te maken

hebben. Zou mama bij zonsopkomst gewoon aan het werk gaan, alsof er niets aan de hand is? Ik schaam me bij het idee.

Hopelijk zal ze, naast de bomba, de enige zijn die Tula niet volgt. Als ze merkt dat ze alleen staat, zal ze vast toegeven en meedoen met ons. In elk geval zal zij ook vrij zijn. *Wat zal de shon ervan opkijken*, denk ik.

Eindelijk voel ik de slaap komen. Ik leg mijn armen onder mijn hoofd, sluit mijn ogen. Na de opstand zal niemand ons ooit nog met kippen kunnen vergelijken. Na morgen zullen we allemaal als de warawara zijn en vliegen, vliegen.

MEER OVER DIT VERHAAL

80

Chico was twaalf jaar tijdens de beroemde Curaçaose opstand van 1795. Hij leefde in slavernij. Volgens de wrede wetten van toen, was de familie van Uijtrecht zijn eigenaar. Chico werd pas in 1844 in het zogenoemde slavenregister geschreven. Als eigenaar wordt Willem genoemd, en niet Casper Lodewijk van Uijtrecht. Dat lijkt onlogisch, maar is te verklaren. De Nederlanders begonnen pas twintig jaar voor de wettelijke afschaffing van de slavernij met het bijhouden van geboortedata, namen en andere belangrijke gegevens. En dat met die eigenaren? Willem is de vader van Casper Lodewijk, de shon die de plantage en het landhuis, met alles en iedereen erin had geerfd.

Ook Chico. Ook Tula. Op zondag 17 augustus 1795 besloten eerst een tiental en later duizenden mensen om het werk neer te leggen. Ze gingen onder leiding van Tula in staking en kwamen op die manier in opstand tegen het onrecht dat hen werd aangedaan. Tula werd zo de leider van de grootste Curaçaose opstand tegen slavernij.

Maar over die vrijheidsstrijder is maar weinig bekend. Zijn sterfdatum staat wel in geschiedenisboeken. Op 3 oktober 1795 werd Tula gestraft: hij werd op gruwelijke wijze gedood voor zijn vrijheidsstrijd. Niet eens zijn geboortedatum is vastgelegd in een register. Alleen over de maanden tussen de opstand en zijn dood is veel terug te vinden. Ook de opstand zelf is uitgebreid besproken, maar nergens vinden we terug hoe het vlak voor de staking gegaan moet zijn. Daarmee zegt men eigenlijk: slaafgemaakten waren niet meer

dan dat: slaven. Wat ze verder deden, doet er niet toe. Nou, het doet er zeker toe.

Voor de opstand speelden kinderen waarschijnlijk, net als op andere dagen. De grote jongens hun *wega di palu*, de jonge meisjes misschien een klapspelletje. Moeders zorgden net als anders voor hun baby's, vaders maakten zich vast zorgen, zoals ze zich zo vaak zorgen maakten. Ook na 17 augustus ging het leven gewoon door alsof er niets veranderd was. Tula en zijn helpers werden gedood, slavernij werd pas driekwart eeuw later afgeschaft en ook daarna bleef Curaçao een kolonie van Nederland.

Maar er was wél iets veranderd, ook al hebben we daar geen bewijs van. In gezinnen werd ongetwijfeld nog lang nagepraat over Tula's heldendaad. Misschien had hij zelfs enkele slavenhouders aan het denken gezet, weet jij veel. Want zoals de Haïtiaanse Revolutie Tula had geïnspireerd, heeft hij vast ook iets in gang gezet wat bijdroeg tot het afschaffen van de slavernij. En als je het zo bekijkt, heeft Chico mogelijk ook iets gedaan om Tula te helpen. Of om te helpen bij de vrijheidsstrijd, ook al overleed hij twee jaar voor de wettelijke afschaffing van de slavernij. Zo bekeken kan elke daad, hoe klein ook, grootse gevolgen hebben. En elke persoon, hoe jong ook, kan van grote invloed zijn op de loop van de geschiedenis. Ook als het nergens in de boeken staat.